

AZ EMLÉKFAL GONDOLATI HÁTTERE

A horvát tengerpartnak van egy számomra nagyon különleges helye. Kevés a turista, nincs semmi szenzációt keltő látványosság, ám itt ülve, s a természet mindennapi és mégis különleges drámáját szemlélve fogant meg bennem a Holocaust emlékmű terve. E sziklák, s e tengerpart sorsa elmémben párhuzamot talált a zsidóság, s valamennyi üldözött nép és csoport sorsával. Művemmel azt a drámai hatást kívánom érzékeltetni, amelyet teljes nagyságában talán csak a természet formáinak, folyamatainak szemlélésekor élhetünk át, ám mégis szeretném megkísérelni a lehetetlent.

A látható forma gondolati háttéréül az a már említett párhuzam szolgál, melyet a természeti folyamatok szemlélése ébresztett bennem. A tengerparton emelkedő magas partot nap-nap után rohamozza a víz, s hordalékának ereje. Ha csak néhány percig ülünk ott, nem látunk változást, ám hetek múlva visszatérve látható, hogy a víz az addig egy tömbnek látszó partból az összetartó földet, agyagot, homokot kimosta, s a szikla csipkés váza csontvázként mered elő. Újabb idő elteltével e sziklák már egyre ijesztőbb nyúlványként hajolnak a víz fölé mely kitartó egykedvűséggel mossa, roncsolja tovább alapjukat. A kritikus határt elérve végül a sziklanyúlvány nagy robajjal leszakad, simára tarolva a partfalat. Darabjai a vízbe hullva, ide-oda gördülve apróra morzsolódnak, s passzívan sodródó hordalékként segítik a vizet, hogy a látszólag erős tömbbé vált falat ismét megbonthassa, mállaszt-hassa egészen az újabb partszakadásig.

Talán furcsának tűnik a párhuzam, mégis úgy látom, hogy miként a part szikláit egymáshoz köti, s így a partot erősíti a homok, agyag és föld, úgy működhetne a társadalomban, az emberek közt kohéziós erőként az empátia, az ebből fakadó tolerancia, s a szeretet. melynek már említése is iszonyatos közhely manapság, mert főleg ott beszélünk róla, ahol hiányát leplezni akarjuk.

Ezt az összetartó kovászt kimosó víz párhuzamomban az ember lelki törpesége, s ennek kétes küllemű szülöttei az irigység, szűklátókörűség, egocentrikusság, kicsinyesség, féltékenység, hatalomvágy, kapzsiság. Ezek a hétköznapijainkban dúsan burjánzó tulajdonságok látszólag nem okoznak nagy kárt, épp úgy ahogy a part

szemlélésekor sem látunk drámai változást minden pillanatban. Ám e gyengeségek folyamatos jelenléte lassan de biztosan erodálja az emberek közé hidat verni hivatott erényeket, s magányosan meredező sziklákhöz hasonlatos csoportokra marja szét őket. Ha e távolságok túl nagyra nőnek, akkor szétárad a véres, szégyenletes pusztítás, mely nem kímél semmit és senkit, s végül simára gyalulja a társadalmat, halottakat és erkölcsi hullákat görgetve maga előtt. Kis időre minden elcsendesül. Az előre elképzelhetetlen tragédia katartikus hatása egy pillanatra tisztára mossa az embereket, a víz felett visszhangzik a zuhanó sziklák robaja. Aztán kezdődik minden előről. A vízbezuhanatok apróra morzsolódva, bosszúért lihegve vagy csak öntudatlanságban élve, acsarkodva, intrikálva, apró, vízsodorta porszemként tudtukon kívül a tengert segítik. Passzívan a partnak csapódva kaparják, morzsolják a kohéziót teremtő erőket, s akik még fent vannak ők sem törődnek az egésszel, mondván mit számít egy kis víz a kemény kősziklának.

Ha nem egészen fogadják el a párhuzamot, igazuk van. A valóság még rosszabb, hiszen a homoknak, kősziklának, víznek nincs választási lehetősége, nekünk azonban van, s ettől még tragikusabbnak látszik a történelem. Napról napra, percről percre döntenünk kell, választani: kit és mit erősítünk vagy gyengítünk. Úgy gondolom minden percünk egy drámai választási helyzet, egy leszakadás előtti pillanat. Művemmel ezt kívánom érzékeltetni, segítségül hívva a természet formáinak szubjektív lenyomatát, s remélve, hogy aki megáll majd e fal előtt, megérzi e nyomasztó kihegyezettséget, e hétköznapi borotvaélen táncolást.

E gondolat vezérelt az agyag, mint alapanyag kiválasztásakor is. Szilárdsága, időtállósága és esztétikai tulajdonságai mellett oly sokoldalúan vesz részt életünkben és oly észrevétlenül is, mint ahogy jó és rossz gondolataink is vezéreltik pillanatainkat anélkül, hogy mindig tudatában lennénk ennek. Az agyag jelen van termőföldünkben, otthonunknak teteje, padlónkon burkolat, asztalunkon edény, sütőnkben tűzálló tál, mellékhelyiségünkben nélkülözhetetlen kellék, lakásunkat díszítő szobor, szobánkat melegítő kályha, halottaink hamvait rejtő urna. Csendes tanúként kíséri az embert az őskortól. Ha arra van szükségünk, formálható masszaként követi tenyerünk akaratát, ám kiégetve követ megszátyuló szilárdsággal őrzi kapott formáját, akár évezredek át is.

Számomra e munka megvalósítására ez a legmegfelelőbb anyag, mert rugalmasan követi gondolataimat, könnyedén magára ölti a természet formáit, tűzben átlényegülve őrzi azt, s az idő előrehaladtával érik, patinásodik, eleven marad.

A Holocaustnak nem kellett volna bekövetkeznie, ha valamenynyien a legkisebb cselekedeteinkkel is a jó szaporításán munkálkodnánk. Hogy ez utópia? Lehet. Ám azt gondolom, egy művésznek az a hivatása hogy álmodjon – ne álmodozzon – egy lakhatóbb, szebb világot mindannyiunk számára, s olyan célok pasztell színű, illatos képét vetítse az égre, melyet a hétköznapiak földhözragadt praktikuma utópiának, badarságnak tart. Ha eszményeink nem tudnak túlnőni egonk szűkös és izzadtságszagú burkán, akkor nem a túlnépesedés vagy egy becsapódó meteor fog elpusztítani minket, hanem egyszerűen felfaljuk egymást.

Remélem művem hozzájárul ahhoz, hogy a kegyetlenül megölték millióira, rokonainkra emlékezve a fájdalom ne gyűlöletet, bosszúvágyat, halált teremjen, hanem megértést, s a békesség és a jó iránti olthatatlan vágyat.

1999. június

Somogyi Lajos
keramikus

A kész mű avatás előtt
Fotó: Szelényi K. 1999.